

ТАЪЛИМ ЖАРАЁНИДА ЎҚИТУВЧИНИНГ ПЕДАГОГИК МАҲОРАТИНИНГ ПЕДАГОГИК-ПСИХОЛОГИК АСОСЛАРИ

Сафаров Н.Х

Сурхондарё вилояти педагогларни янги
методикаларга ўргатиш миллий маркази

“Педагогика, психология ва таълим технологиялари” кафедраси мудир

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада таълимда ўқитувчи фаолиятининг муҳим аҳамияти, педагогик маҳорат, ўқитувчининг педагогик маҳоратининг компонентлари, педагогик маҳоратни шакллантирувчи омиллар замонавий ўқитувчининг бурчи ва масъулияти тўғрисида фикр ва мулоҳазалар юритилган.

Калит сўзлар. Педагогик маҳорат, замонавий ўқитувчи, таълим, шахсий фазилят, узлуксиз таълим, маданият, таълим жараёни.

Мамлакатимизда амалга оширилаётган таълим сиёсатининг муҳим омилларидан бири ёш авлодни ҳар томонлама етук, баркамол қилиб тарбиялашдан иборат. Инсон шахси ҳақида гап кетганда албатта кўз ўнгимизда комилликка интилган маънавий жиҳатдан етук жамиятнинг тараққий этишига муносиб ҳисса қўша оладиган юрт равнақининг бугуни ва эртасини ўйлайдиган шахсни келтирамиз. Шу ўринда президентимиз Ш.М.Мирзиёевнинг қуйидаги фикрларини келтирамиз: **“Ёшларимизнинг мустақил фикрлайдиган, юксак интеллектуал ва маънавий салоҳиятга эга бўлиб, дунё миқёсида ўз тенгдошларига ҳеч қайси соҳада бўш келмайдиган инсонлар бўлиб камол топиши, бахтли бўлиши учун давлатимиз ва жамиятимизнинг бор куч ва имкониятларини сафарбар этамиз”**.

Ўз келажагига бефарқ бўлмаган, ёруғ ва фаровон кунларини унинг эгалари бўлмиш ёш авлод истикболида кўрган миллат таълим-тарбияга алоҳида эътибор қаратади.

Республикамизда амалга оширилаётган ижтимоий-иқтисодий ўзгаришлар, янгилашлар давр ўқувчи ёшларимиз тақдири, уларнинг ёруғ истикболига мустаҳкам пойдевор бўлиб хизмат қилмоқда.

Республика таълим тизимида олиб борилаётган ислохотларнинг муваффақиятини таъминлаш, таълим муассасаларида фаолият олиб бораётган ўқитувчи, тарбиячи, ишлаб чиқариш усталарининг маънавий қиёфаси ҳамда касбий маҳоратларига боғлиқдир. Ўқувчи шахсни тарбиялаш иши ниҳоятда

мураккаб фаолият жараёни бўлиб, жуда қадимдан ушбу фаолиятга жамиятнинг етук намоёндалари жалб этилган. Мазкур ҳолат ёш авлод тарбияси, унинг ташкил этилиши мазмуни нафақат шахс камолоти, балки жамият тараққиётини ҳам белгилашда муҳим аҳамиятга эга эканлигини англатади.

Узлуксиз таълим тизимини амалга ошириш жараёнида ёш авлодни кўнгилдагидек ўқитиш ва тарбиялаш ҳақида гап борар экан бундай ғоят мураккаб ва кўп қиррали вазифани фақат юксак малакали ва педагогик маҳоратга эга бўлган ўқитувчилар билангина амалга ошириш мумкинлини таъкидлаш мумкин.

Ўқитувчининг шахсий фазилатлари ахлоқий баркамоллик, саховатпешалик, меҳрибонлик, талабчанлик, маънавий поклик, покизалик, вазминлик, мулойимлик, сабр-тоқатлилик ва бошқалардир.

Ўқитувчининг касбий фазилатлари: ўз соҳасининг пухти билимдони бўлиши, ҳунар усулларини содда усулда тушунтириш ҳаётий тажрибалар асосида тарбиялаш, шогирдларининг ютуқ-камчиликларини идрок эта олиш, нутқ маданиятига эга бўлиш шахсий намуна бўла олиш кабилар киради.

Барча касблар орасида ўқитувчилик касби ўзгача ва муҳим ижтимоий аҳамият касб этади. Зеро, ўқитувчи ёш авлод қалби камолотининг меъмори, ёшларга таълим-тарбия берувчи инсондир. Бугунги кунда у ёшларни ғоявий-сиёсий жиҳатдан чиниқтириб, табиат, жамият, ижтимоий ҳаёт, тафаккур тараққиёти қонуниятларини ўргатади, ёшларни меҳнат фаолиятига тайёрлаб, касб–ҳунар сирларини пухта эгаллашларида кўмаклашади ва жамият учун муҳим бўлган ижтимоий–иқтисодий вазиятларни ҳал этади. Ана шу маъсулият ўқитувчидан ўз касбининг моҳир устаси бўлишни, таълим олувчиларга тарбиявий таъсир кўрсатиб, уларнинг қизиқиши, қобилияти, истеъдоди, эътиқоди ва амалий кўникмаларини ҳар томонлама ривожлантириш йўлларини излаб топадиган касб эгаси бўлишни талаб этади.

Тадқиқотчи олимларимиз томонидан педагогик маҳоратга қуйидагича таъриф берилади: Педагогик маҳорат – ўқитувчининг шахсий (болажонлиги, хайрихоҳлиги, инсонпарварлиги, меҳрибонлиги ва ҳ.к.) ва касбий (билимдонлиги, зукколиги, фидойилиги, ижодкорлиги, қобилияти ва ҳоказо.) фазилатларини белгиловчи хусусият бўлиб, ўқитувчининг таълим-тарбиявий фаолиятида юқори даражага эришишини, касбий маҳоратини доимий такомиллаштириб бориш имкониятини таъминловчи фаолиятдир. У ўз фанини мукамал билган, педагогик–психологик ва методик тайёргарликка эга бўлган, ўқувчиларни ўқитиш, тарбиялаш ва ривожлантиришнинг оптимал йўлларини излаб топиш учун, амалий фаолият олиб борадиган ҳар бир ўқитувчининг касбий

фаолиятида намоён бўлади. Ўқитувчининг педагогик маҳорати қуйидаги компонентлари мавжуд.

1. Маданиятнинг юқори даражаси, билимдонлик ва ақл-заковатнинг юқори кўрсаткичи.
2. Ўз фанига оид билимларнинг мукамал соҳиби.
3. Педагогика, психология фанлари соҳасидаги билимларни пухта эгаллаганлиги, улардан касбий фаолиятда фойдалана олиш.
4. Тарбиявий ишлар методикасини мукамал билиши.
5. Педагогик инсонпарварлик талабларига бўйсунуш.
6. Касбга оид билимларни бошқа фанлар билан алоқадорликда мукамал билиши.

Ўқитувчининг касбий педагогик тайёргарлиги шартли равишда қуйидаги йўналишларда олиб борилади:

- 1) Ўқитувчининг шахсий фазилатлар бўйича тайёргарлиги.
- 2) Ўқитувчининг руҳий – психологик тайёргарлиги.
- 3) Ўқитувчининг ижтимоий – педагогик ва илмий – назарий жиҳатдан тайёргарлиги.
- 4) Ўқитувчининг махсус ва ихтисосликка оид услубий билимларни эгаллаб бориши.

Яна таъкидлаш жоизки, педагогик маҳорат ўқитувчи-тарбиячи шахсий ва касбий сифатларининг йиғиндиси бўлиб, ўқитувчи маҳоратини шакллантиришни таъминловчи омилларни, педагогик–психологик, методик билимларни доимий эгаллаб бориши лозим.

Ўқитувчининг юксак педагогик маҳоратни шакллантиришни таъминловчи омиллар қуйидагилар:

а) ихтисослик бўйича ўқув предметини, замон, илм–фан, техника тараққиёти даражасида мукамал билиши, унинг бошқа ўқув фанлари билан ўзаро алоқадорлигини таъминлаш малакасига эга бўлиши;

б) таълим олувчиларнинг ёш, физиологик, психологик ҳамда шахсий хусусиятларини ҳисобга олиши, уларнинг фаолиятини объектив назорат қилиши ва баҳолаши;

в) таълим жараёнини демократлаштириш ва инсонпарварлаштириш асосида ўз фаолиятини ташкил этиши;

г) ўқув – тарбиявий жараёни замон талаблари даражасида ташкил қилиш учун асосий педагогик– психологик, методик маълумотга эга бўлиши;

д) фанларни ўқитиш жараёнида замонавий ахборот технологиялари имкониятларидан кенг фойдаланишни билиши;

XXI асрга келиб ўқитувчининг вазифаси янада такомиллашиб бормоқда. Эндиликда глобал ўзгаришлар, фан-техника ва ахборот-коммуникация технологияларининг кун сайин ривожланиб бориши ўқитувчидан юксак маҳоратни, ўткир иродани, психологик қувватни, чуқур билим ва мулоҳазали бўлишни талаб қилади. Ўқитувчи педагогик, психологик ва мутахассислик йўналишлари бўйича махсус маълумот, касбий тайёргарлик, юксак ахлоқий фазилятларга эга ва таълим муассасаларида фаолият кўрсатувчи шахсдир.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати: (REFERENCES)

1. Ишмухаммедов Р., Абдуқодиров А., Пардаев А. Таълимда инновацион технологиялар (таълим муассасалари педагог-ўқитувчилари учун амалий тавсиялар). – Т.: «Истеъдод», 2008.
2. Омонов Н.Т., Хўжаев Н.Х., Мадярова С.А., Эшонов Э.У. Педагогик технологиялар ва педагогик маҳорат. - Т.: «Иқтисод-Молия», 2009.
3. Қурбонова Г.А. Бугунги кундаги ўқитувчининг педагогик маҳорат ва педагогик бурчи. Узлуксиз таълимни ривожлантиришнинг ижтимоий мониторинги, жараёнининг илмий асослари ва натижавийлиги. Илмий-амалий анжуманидаги маърузаси. - Т.: 2013.
4. Нишонова С. Шарқ Уйғониш даври педагогик фикр тарихида баркамол инсон тарбияси. Пед. фан. докт. дисс. - Т., 1998.